

150 DE PROCVR. IND. SAL. LIB. II.
mam eorum omnium, quæ disserui, ad hoc
vnum conferam, vt per iniuriam fides nullo mo-
do propaganda existimetur, tum verò vt nouo
generi hominum nouam Euangelizandi rati-
onem non fastidiat Christi seruus: & quantum per
rerum & temporum opportunitates licebit insti-
tutum vetus atque Apostolicum conseruet: vbi
minus, id exactè fieri patitur conditio hominum,
intelligat, neque de merito, neque de laude, ne-
que vero de fructu aliquid sibi perire, si fideliter
Dei gloriam quærens atque animarum salutem,
labores suos, & curas omnes in Euangelij dila-
tandi studio ad finem vsque consumat.

DE

DE PROCVRANDA
INDORVM SALVTE.
LIBER TERTIVS.

*De Civili Administratione Indorum
saluti necessaria.*

CAPVT PRIMVM.

*Non esse questiones omnes tractandas, ac
deinceps de civili administratione
differendum.*

Ci o equidem, in iis, quæ de iure
belli, deque promulgandi barbaris
Euangelij ratione hætenus dispu-
tata sunt, multa posse quaeri, mul-
ta tractari, quæ à me parum ex-
plicata, vel etiam prætermisâ videantur. Ne-
que verò dubito quin studiosi ac literati non-
nulli diligentiorum; atque vberiorum harum re-
rum; quæ sunt per se quidem grauissima, & pre-
munt quotidie vehementer animos religiosos, tra-
ctationem desideraturi sint, quibus in re tanta

communiter hæc, atque vniuersè dicta non faciunt satis, sed priuatas, ac familiares quæstiones suas minutè ac sigillatim solui mallent. Quibus profectò ita obsequi cupimus, vt quamvis peculiarem de moribus sermões esse vtiliores præuidemus, tamen instituti nostri rationem de tota causâ Indorum susceptam, varijs, implicatisque quæstionibus obscurandam, ac veluti extenuandam non arbitremur. Etenim neque doctrina, neque experientia nostræ: tatum tribuimus, vt explorare liquidò omnia, ac certò definire possimus, quæ præclarissimis etiam ingenijs negotium successunt: neque si id mediocriter prestare possimus, ad propositum nobis finem accommodatum efferet, quibus illud maximè animo est, ea afferre quæ & intelligantur ab omnibus, & quantum fieri poterit, nemini non probentur. Nam in tanta sylua eaque ita spinosa, ac densa, illud potius optandum esse videtur, vt via aliqua ad barbarorum salutem certa, ac tuta muniatur: omnes verò latebras exquirendi, omnia abstrusa lustrandi, omnia denique impedita, atque implicata perpurgandi onus tantum nemo nobis æquus imponet. Quamobrem & in ijs, quæ de rebus Indicis administrandis dicta sunt hæctenus, & in ijs, quæ deinceps plura dicentur, præcipuas quidem res, ac veluti capita, quantum Christi Iesu dono licet, explicare, & confirmare satis putamus: tenuiora verò cætera, atque illarum veluti radicem, vel fibras, vel germina, valde illa quidem alioqui necessaria, persequi hoc loco minimè suscipimus. Igitur Euangelij ad barbaros profectio, & ingreſſu superioribus libris declarato, quid illis præstandum sit, qui diuinitus

Et

Et verbo veritatis manus dant, & in ouile Christi intrare volunt, deinceps pertractandum restat. Hi verò tanquam in Christo geniti infantes multa cura, diligentiaque egent, ac quemadmodum Regij pueri tum pædagogo regendi traduntur, tum magistro erudiendi; ita hi, & ciuillium magistratuum administratione solerti regendi sunt, vt in officio disciplinæque teneantur, & præceptorum spiritualium, id est, sacerdotum doctrina accurate imbuendi. Itaque de cura, & Politica, & Ecclesiastica salutis Indorum necessaria differendum est. Cùm verò id quod animale est, præire Apostolus definierit, tum verò sequi quod spirituale est, hanc partem ciuillium administrationis si ante persequamur, ex ordine certè faciemus, Quæ verò ratione barbari omnes, qui Christi nomen profitentur, ad Principum Christianorum curam, ditionemque pertineant, ante exponendum est, quæ de iis agatur, quæ vel Indorum populis illi præstare debent, vel ab ipsis vicissim percipere possunt.

1. Cor. 13.

CAPVT II.

Barbaros Fidem suscipientes ad curam, ditionemque Principum Christianorum pertinere.

PRincipio nemo est, qui neget, modo catholice sapiat, Euangelij promulgationem per totum terrarum orbem ad Romani summique Pontificis auctoritatem pertinere. Is enim proprie

præ est, cui in Petro ouile dominicum commissum est, cui grex omnis Christi traditus est, cuius proinde interest non solum oues iam congregatas pascere; verum etiam dispersas; ac dissipatas, quin potius nondum oues querere, vt oues fiant, atque vt intra septa Euangelij cum reliquo grege pascantur; euocare: de quibus sanè Christus dixit, Alias se oues habere; quas oporteret adduci, vt fieret vnum ouile & vnus pastor. Hanc suam curam; & agnouerunt; & præstiterunt Romani Pontifices. Nam & Petrus Apostolus in Ægyptum Marcum misit, & Clemens Dionysium Areopagitam in Galliam, & Gregorius Augustinum sociosque eius in Angliam; Gregorius item secundus Bonifacium in Germaniam, Hispaniam quoque, & Africã per sacerdotes à Romana Sede destinatos Christu recepisse historiarum veteres tradunt; atque eiusmodi Euangelicis expeditionibus ad expugnandum Christoque subiiciendum terrarum orbem factis per summos Reip. Christianarum Imperatores, idest, Apostolicæ Sedis antistites, plena est omnis antiquitatis historia. Et nomè ipsium Apostolicum valde consentit. Neque enim ob id solum Apostolicam Romanam Sedem vocari puto, quod Apostolorum fuerit, nam fuit & Ephesina, & Hierosolymitana, & aliæ non pauca; verum etiam quia Apostolorum munus pro Christo legatione fungendi, & vsque ad terminos terræ, illius Fidem immobili firmitate testificandi propriè ac præcipuè in Romano Pontifice perseverat. Hoc cum ita sit, quis dubitat, quin sanctissimi Patres, cum ipsis per se orbem obire non liceat, eam curam aliis demandare & possint, & debeant? Neque vt

cant

eant solum, sed vt destinent ipsi ac mittant, quos idoneos iudicant. Id ergo negotij in noui orbis gentibus adendis, & infinitis, & difficillimis Romani Pontifices Catholicis Hispaniarum Regibus detulere, vt tanquam proprium, ac peculiare munus agnoscerent, & curarent. Cum enim classibus vsque adeo crebris, & magnis, apparatu quoque & sumptu ingenti opus sit propter immensam Oceani navigationem, & terrarum regiones plerumque incommodas, & egentes, non potuit vilo modo nisi Regiæ potentia res tanta committi. Cur verò Hispaniarum Regibus potius aut solis, si modo absit inuidia, non est ab æquitate alienum, cum & illorum auspicijs, atque ope primum inuenta, vtraque India sit, & navigationi Oceani opportunissima Hispania sit. Denique primi illi eam prouinciam, & petierunt, & studiosè curarunt. Neque est cur de summorum Pont. voluntate conqueratur quispiam, si onus, vt re vera est, idque grauissimè premens, cogitetur. Eiusmodi prædicationem consequitur, vt qui ex infidelibus barbaris, Christianam Religionem profiteri velint, ad curam Principum Christianorum, tutelamque pertineant. Id cum literæ Alexandri V. I. copiosè doceant, quarum concessionem ad hunc modum retulit viri doctissimi intelligunt, non est, cur in hac causa diutius hæreamus. Neque enim posset aliter Fides in tot populis recens, & tenera permanere ac accrescere, nisi Christianorum Principum patrocinio, fide, potentia aduersus inimicorum Christi defenderetur iniurias. Barbari natura effecti & insolentes, fœdera, atque amicitias parum curare soliti, rationè facillè cogtemnentes, quoniam modo

modo frantari, tenerique possunt, nisi nostrorum vim pertimescant: Qua ratione Christi character impressus in novis Euangelij tyronibus non summo opprobrio sit, si semel baptizati Indi suorum scelere, & partiticio Fidem statim sint prodituri: Denique in tam remota orbis regione, & à cætera Christianitate seuncta, in medio nationis prauæ & peruersæ, quid spei superesse potest; homines vt infirmi, iudicij inopes, moribus perditis, natura instabiles perseuerent, nisi nostrorum regum sinu foueantur, atque vlnis infantium more gestentur: Cuius rei cum aliæ pleræque nationes, tum maximè Ethiopica, Angolæ, & Maticongi testimonium abundè dant, in quibus lauacrum Christi susceptum maiorum perfidia & temeritate ignominiose sit datum est, cursus Euangelij abruptus, salutis hominum aditus omnis oclusus, qui si vim nostrorum sentirent, non in religione Iesu Christi tam perniciose scirent. Rectissime omnino sentiunt summi Theologi esse penes Ecclesiam integram, absolutamque potestatem Fidem ab hostium iniurijs, & contumelijs tuendi, eaque nisi grauiora exinde mala consequantur, aduersus consilia & vim pessimorum esse vtendum. Itaque si expedire censeat, potest sine vlla dubitatione Ecclesia infideles Reges, aut Dominos de Fidelium dominatu, & ditone deicere, eamque ad Fidei defensionem committere Christianis. Ac ne noui aliquid afferre videamur, præter concordem, vt dixi, sententiam, vetus sanè est Apostoli Pauli præceptum, in causa matrimonij si infidelis conijx fidei, fraudi & impedimento esse cœperit, liberum esse fidelem ab eiusmodi seruitu

Th. 2. 1.
q. 10. ar.
8. *ibidem*
Caiet.
D. 2. 1. 4.
44. q. 1.
ar. 2. *Vid.*
Releth. de
Indis. So-
tus 4.
dist. 5. q.
vni. ar.
10.

1. Cor. 7.
Inno. 3.
c. *Quarto*,

seruitute. Et certè constat arctius ac magis naturale vinculum esse coniugij, quam cuiusvis subiectionis, & seruitutis. Itaque si periculo Fidei etiam dissoluto coniugali vinculo pro data sibi à Domino potestate, occurrendum putat Ecclesia, quid mirum est, si in eadem Fidei causa subditum, seruūve Fidelem ab infidelis Domini seruitute liberet? Adde quod idem gentium Doctor causas, disceptationesque Fidelium non vult ad ethnicos magistratus deferri, sed ipsos sibi legere, qui ius dicant, propterea quod Fidei iniuriam ab impijs pertimescebat. Quin etiam re ipsa Iudæos omnes ac Saera nos hominum Christianorum seruitutis iam pridem spoliavit Ecclesia, cum primum ex infidelibus seruis fieri illi Christiani liberi velint. Qua de re etiam legem Iustinianus Imperator tulit, vt siue Paganorum, siue Hæreticorum serui, siue Iudæorum, ad Christianam religionem transire velint, dominorum potestati eripiantur, nullo etiam dato pretio. Quominus mirandum est, si tyrannide in recens effectos Christianos infideles Domini abutentes, omni in illos ditione ac iure, Ecclesiæ autoritate interposita, excidere possint. Quod si Euangelio prædicando, & propagando nullo modo obstant, neque suis impedimento sint, quominus Christo, qui vel dare volunt, fidem dent, vel quam semel dederunt, inuiolatam seruent, etiam si ipsi alioqui in erroris sui cæcitate peritent, non idcirco suorum gubernatione spoliandi sunt: sed est nihilominus summus veluti Imperator ab Ecclesia constitutus Christianus Princeps, vt causam Fidei, ac Fidelium prouidentiam, quotiescunque res postulet,

Et cap.
Gaudemus, de
Diu. r.
tiu. Co.
Tol. 4.
61. c. 6.
Referitur
28. q. 1. c.
Iudæi. *Et*
cap. Sape
maloru.
1. Cor. 6.
Gelas. d.
54. c. *Gene-
ralis.*
D. Greg.
eodem, d.
c. *Frater-
nitatem,*
ex li. 5.
Regij. c.
131. *Et*
titul. de
Iudæis
& Sara-
cenis, c. 1.
& *seq. Et*
fin. Conc.
Mansi. c.
1. cap. 16.
apud
Gru. d. 54.
c. *Manci-
cipia.*
Deo
nobis, §.
His ita
dispositis,
C. de
Episcopis.

158 DE PROVCRANDA INDORVM
postulet, diligenter agat. Quoniam verò rarif-
simum est ac penè impossibile, vt barbari Do-
mini in suo regno autam religionem contem-
ni, cuertique, ac leges pleræque mutari non
ægrè ferant, & quibus possint modis nouam re-
ligionem auertant, dæmonibus præsertim furen-
tibus, ac multum apud suos ea de re tumultuan-
tibus, commune ac veluti canonicum debet ha-
beri, vt hoc tempore Indorum populi, quicun-
que Christum sequi destinarunt, sub nostrorum
regum cura, atque administratione sint. Et ta-
men moderatione se nostri gerant oportet, si
Christianam Rempub. saluam esse volunt, & re-
ligionis dignitatem pro virili sua parte tueri, vt
neque ferro, nisi extremum discrimen virgeat,
agatur in barbaros, neque de commoditatibus
ac dominatu suo pellantur, nisi quatenus iniu-
riæ Fidei, & suis perniciosi deprehendantur, ne-
que grauius quicquam designetur, quo Christi
Euangelium lædi, perturbariue possit. Denique
vt agnoscat religiosus Princeps potestatem sibi
à Christo ad ædificationem, non item ad de-
structionem datam. Et quamvis Christiani Prin-
cipes Domini sint, parentes se tamen præ-
beant, neque tam quæ Indorum sunt sibi, quam
Indos ipsos omnium Domino querere videan-
tur.

a. Cor. 13.

CAPVT

CAPVT III.

*Non oportere falsos titulos comminisci
dominationis Indorum.*

HOc igitur ius administrationis, ac subiectio-
nis Indorum ex propria ac certa Ecclesiæ
commessione generale est, & commune tum iis,
qui hæcenus explorati sunt, tum iis, qui proceden-
te tempore occurrent. Quod quidem nisi aliunde
perturbetur iniuria, æquum ac salutare esse con-
stat. Alios verò titulos, quos afferre quidam ni-
tuntur, Regiæ potentia, vt mihi quidem videntur,
assertores nõ necessarij, ne assentatores dicam, qui
nimirum ex tyrannide Ingarum in hoc regno, atq;
vsurpato per vim Imperio, itémque ex polycratia
gentium plurimarum legitimo Rege carentium
(has Hispani Behetrias vocant) contendunt Chri-
stiano Principi regnandi ius facere, equidem neq;
satis intelligere, neque certè probare possum. Ere-
nim si à prædione alterius rem depraedari, & tibi
vindicare non potes, quæro quid æquitatis, quid
rationis habeat, quod à tyrannis (vt ita esse facia-
mus) Indorum dominatum eripias, tibi que ipse ad-
scribas? An idcirco iustior Sylla, quod Rem-
pub. Marij seruituti eruerit, addixerit suæ?
An verò alienum scelus, nostro ius facit? Hoc
verò perdidiculum est, & Æsopica fabella perfu-
mille. Adde quod istorum imperia, per vim licet
vsurpata, tamen annos iam sexcentos confirmata
sunt: quam ætatem si in aliis plerisque imperiis
neges

neges præscriptioni esse satis, profecto res humanae omnes miscantur, necesse est. Quod enim regnum est, quod non violentia magna ex parte initio quaesitum sit? Vt non ineptè apud veteres, & Reges, & Tyranni eodem nomine censeantur. In Polycratis vero, aut communitatibus, præter citium ipsorum consensum, imo contra omnem omnium sententiam, externum principem inducere, si tyrannide vacat, nescio planè quis vnamquam tyrannus haberi debeat. Neque vero abnauo multis Indiarum locis ex bello iusto ac legitimo, quod propter iniurias hominum, aut fidei offensas existeret forsitan potuit, ius peculiare Christiano Principi dominandi fieri, nam eiusmodi Lusitanicæ Historiæ nonnulla referre videntur. Verùm cum de communi, ac certo titulo disputatur, Ecclesie auctoritatem, Fidei periculum, ipsorum barbarorum salutem, Rempub. Indicanam administrandi, & æquissimum ius præbere Principibus Christianis, & illud per se abundare, certo nobis persuadet cum ratione valde experientia ipsa contentiensi. Quamobrem siue alij tituli etiam sint, siue non sint, constat ad Regum Catholicorum curam maximè pertinere salutem Indorum, cui procuranda, & religionis præceptores, & disciplinae ciuilibus administratos lectissimos mittant, oportet, vt Deo atque Ecclesie iniuncto sibi munere perfungentes, vt ipsos decet & causa tanta exigit, satisfaciant.

CAPVT

CAPVT IV.

Quales administratores res Indicæ postulent.

Igitur quam referet vniuersitatis Indorum præfectos, ac magistratus optimos apud Christianos nascisci, quantumve ponderis in vtramque partem vel salutis, vel exitij ciuilibus administratio habeat, quouis etiam tacente, res per se ipsa declarat. Nam cum in omni Repub. Magistratus perinde sit, atque pædagogus quidam, vt est ab Ambrosio præclare dictum, atque iusti & æqui custos immortalis, facile quis intelliget, ita ad Ecclesiasticam, ac spiritualem institutionem comparatam esse ciuilem & humanam, quemadmodum ad Christi Euangelicam legem, naturalis iuris disciplina necessaria est, quippe nisi hæc fuerit obseruata, vt ait beatus ille, illa custodiri non possit. Quamobrem Paulus docet non esse potestatem nisi à Deo, eaque quotquot sunt, à Deo ordinatas esse administras boni, mali vtrices. Quibus consentaneum est illud Petri qui & Regibus, & Regum ducibus obediendum monet, quod bonis laudi, improbis terrori eorum officium sit. Ergo si sunt hæc capita populorum, si pastores, si duces, gubernatores, aurigæ, tum etiam lumina, specula, leges viuæ, & quibuscunque aliis nominibus tum diuinæ tum Philosophicæ literæ ornandos ducunt, quis satis dicere

L

quæcar,

*In Epist.
ad Rom.
c. 1.**Ibidem.
Rom. 23.**1. Pet. 2.**Amos 6.
Hier. 23.
1. Reg. 9.
Ezer. 27.
Arist.*

Recl. 20.

queat, quantum in horum integritate, & fide
 praesidij ac salutis Reip. situm sit? Qualis enim
 rector est ciuitatis, tales inhabitantes in ea, &
 secundum iudicem populi, sic & ministri eius.
 Quem totum locum ab omnibus penè Reipub.
 legumque tractatoribus externis copiosè grauitèr
 que verfatum, à nostris Ecclesiasticis, sacris, &
 exemplis, & documentis disertissimè illustratum,
 quamquam diutius profere non opus est, tamen
 iuuat insignem Basilij ea de re accumularg sen-
 tentiam. Necessè est, inquit, huiuscemodi vitis
 mandare magistratus, ac eos aliorum constituere
 duces qui ceteros omnes prudentia, constantia,
 ac vitæ sanctimonia longè antecant, vt virtutes,
 quibus praediti sunt, communes fiant eorum om-
 nium, qui eos imitantur. Nam ad mores eorum,
 qui gubernacula tenent, componere se totos ij,
 qui parent, solent, ita vt quales duces fuerint, ta-
 les esse necesse sit eos omnes, qui sequuntur, &
 quales fuerint in Republica Principes, tales vt
 plurimum existere solent reliqui ciues. Atque hæc
 quidem Magistratum, atque potentiam optimo
 atque aptissimo cuique demandandi cura in omni
 Reipub. in omni Principe debet esse vel maxima,
 at in noui huius orbis administratione, in barba-
 rorum nationibus, & subigendis & continendis
 in Fide, quibus rerum Indicarum vel tenuiter
 experiens sit, nullo modo dubitabit eam, neque
 primam, neque maximam esse debere, sed omni-
 no ac penitus singularem. Erenim à praefectis, à
 ducibus, à iudicibus, à Regiæ denique maiestatis
 ministris, perinde, atque à fonte fluum, ad
 res omnes Indicas, vel perniciosam, vel salutem, vel

fi

163

si quid aliud tertium est, deriuari, ac permanere
 perspicuum est. Neque dici potest, eo fonte vi-
 tioso, quam latè lucet influat, quamque omne re-
 medium respuat. Ac ne cui forte videar in susce-
 pta causa amplificanda studio magis, quam ratio-
 ne duci, afferam non nisi certa, & explorata ar-
 gumenta, quæ vtinam quantum habeant ponde-
 ris & ipse exponere possim, & ij, quorum inter-
 est, velit attendere. Primum in aliis Rebusp. ac
 ciuitatibus ex multa antiquitate fundatis, & con-
 stitutis, habent moderatos ad iumenta plurima
 eademque maxima, quibus etiam volentes non
 sinuntur errare. Sunt leges publicæ vitales, est pa-
 triæ consuetudo, sunt exempla maiorum, est de-
 nique quidam rerum veluti cursus ipsa antiquita-
 te firmatus, quo in otio & negotio facillè ac tran-
 quille ciuitatis status per se pene consistit, vel
 certe si deflectat paululum, modica rectoris mo-
 tione dirigitur, sicut in tranquillo ac tuto mari
 clauum tenenti vsu venit. At in Indicana guber-
 natione, cum praesertim noua regna aduentur,
 atque habitantur à nostris, omnino est secus.
 Omnia noua, nullæ consuetudines certæ, leges
 iuræque omnia, naturali excepto, nihil propo-
 modum firma authoritas, exemplaque superio-
 rum temporum vel nulla, vel non imitanda, euen-
 tus quotidie inopinati, repentinae plerumque ac
 periculosa mutationes, municipalia iura tum ig-
 norata, tum non satis firma ad iudicandum, His-
 panienfes; Romanæque leges magna ex parte
 cum barbarorum diu tenentis moribus repugnantes,
 status ipse Reipub. adeo inconstans & varius
 suisq; dissimilis, vt quæ hæc commodissima rectif-

L 2

simaque

simaque habebantur, hodie rebus commutatis iniquissima, ac perniciosissima existant. Hic quis non videat qualem moderatorem eiusmodi Republicae efflagitet, quam sapientem, quam cordatum, quam prouidum, quam integrum, atque constantem, quippe cuius consilio, & prudentiae commissa sint omnia, in quo praesidia omnia belli pacisque constituta, collocataque sint? Si enim primos ciuitatum conditores optimos, ac sapientissimos esse antiquitas voluit ad prima fundamenta iacienda, profecto perspicuum est, non nisi praestantissimos, lectissimosque viros orbis indagatores, ac nouarum gentium duces esse debere. Haec planè, vel vna ratio ad obrinendam causam factis erat. Adiungam tamen alteram non minus efficacem, atque robustam. Nam cum remotissima regiones haec sint, caputque huius vniuersae Reip. siue Regiam, siue Pontificiam maiestatem spectes, longissime distitum, licentia, ac libidini Praefectorum campus late patens ostenditur, ut quicquid collibeat, licere sibi etiam opinentur. Quod enim longe distat, quasi nihil ad se pertineat, facile temeritas humana cõtemnit. Hinc seditiosa consilia, tumultus etiam, atque aded totius Reip. perturbatio: remedium verò oppido serum, atque incertum. Quorum rerum testis locuples est hoc ipsum regnum Peru toties intestinis armis concussum, atque insar procellosi maris contrariis ventis agitarum. Itaque vt Medici pulmonum, si ægrotare ceperint, curandorum perdifficilem esse rationem docent, quòd ad traducendum eo visque medicamentum longa, & valde clausa via sit per stomachum, vt phatnacì vis valde iam debilitata perueniat,

piat,

niat, aut ne perueniat quidem, ita planè longinquitas supremæ Potentiæ, atque authoritatis, huius Reip. ægritudini leuandæ remedia opportuna vix plerumque sperare permittit. Quamobrem quicquid in rebus Indicis à Praefectis peccabitur, propemodum dixerim sine emendatione peccabitur. Quod equidem perpexisse Romanos mihi persuadeo, cum ad remotissimas quasque prouincias non nisi lectissimos, atque integerrimos viros mittendos censerent, aliquando quoque, si res postularet videtur, ipsi Consules Reip. lumina non cunctanter proficiscerentur, quippe qui egregie nosset, quos animos faceret temeritatis dilata vindicta, vtque soleat à reliquo grege seiunctus vel ipse bos efferari. Postremo si hæc tanta non essent, illud non paruum exilimari potest, quod vel leuia peccata gubernatorum, & procerum in rebus Indorum ingentia crimina haberi debent, propterea quod teneros adhuc illorum animos vehementer lauciant, & à Christiana religione perniciosissime auocant. Etenim & publicorum Magistratum culpæ abscondi non possunt, quia vt Tragicus dixit,

Pellucet omne Regis vitium domus.

Et infirmi adhuc, & rudes Indorum sensus nullo modo de Christiana gente, deque Christo ipso aliter iudicare norunt quàm ex his, quæ perspicunt in nostris sublimibus praesertim, atque authoritate eminentibus. Quæ res quanti fiat apud æquissimū hominū conditorem, atque parentē, inde facile intelliges, quod cum lachrymis ac dolori intimo sacri Regis Dauid flagitiū admissum condonasset libenter, illud tamen leuerrimè vindicauit, & questus est,

L 3 quod

*Seneca in
Thyeste.*

2. Reg. 11. quod inimicos Domini nomen blasphemare fecisset, cum inter se reputarent, Deum eius regis amicum habitum, qui tanta perpetrasset, quod ad diuinæ exultationis contumeliam quandam pertinere videbatur. Propheta sanè Ezechiel, etsi de suo Israëlè narrare videtur, verius tamen de nostri æui hominibus vaticinari credendus est, cum illa, diuini doloris & querimonie plena

Ecc. 36. pronuntiat, Et ingressi sunt ad gentes, ad quas introierunt, & polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis, Populus Dei iste est, & de terra eius egressi sunt. Quas sanè ironicas voces fastidij, & despicientie testes, cum inter se gentes de nobis sapissimè vsurpant, tum verò cum acrius oburgantur etiam in os nobis iactare non verentur, eadem quippe ipsi agimus, quæ in illis maxime reprehendimus. Si quis igitur animaduertat rerum Indicarum varium, ac mutabilem statum, tum supremæ potestatis tam longe positam sedem, mox animotum in fide recentium tenetudinem fateatur necesse est, ad nullam aliam prouinciam regendam, ad nulla negotia gerenda amplioreni desiderari sapientiam, integritatem, pietatem, vt mihi quidem sæpenumero occurrat, quod à Probo dictum sanctus Paulinus narrat

Rom. 2. Ambrosio tum res Mediolanenses id temporis difficiles & præsumptas iret administraturus, Non tam se iudicem quam Episcopum, vt putaret benignitate, zelo, paterna cura erga omnes. Qua de re Valentiniани illius maioris non erat parua gloriatio, quod eos ipse iudices daret, quos Ecclesia sibi legeret Sacerdotes. Atque vti nunc, vel Ambrosios, vel Nectarios, vel si qua sunt

In vita Ambrosij.

præfectorum celebriora nomina haberemus: profecto noui orbis administratio tales se maxime decere ipsis rebus ostenderet, quibus, quod Leo magnus Theodosio Augusto gratulabatur, non solum regius animus, sed etiam sacerdotalis inesset.

CAPVT V.

Quam ob causam difficile inueniantur idonei rebus Indicis præfecti.

HOs igitur duces, hos magistratus res Indicæ postulant, neque vlla argumenta, quantum vrgent illa quidem satis, tanti facienda sunt, quanti ipsa longi temporis experientia. Quam causam cum dilerte ageret vir quidam clarissimus, & inter regios ministros Princeps, colligebat nusquam fidem, prudentiam, animi magnitudinem magis requiri, tum vero adiungebat aptissimè. Et cum tales ministros efflagitent res, qui homines ad hæc venimus: Vt potius exoneranda Hispaniæ causa quam huius reipublicæ capellendæ missi esse videamur. Quotum enim quemque inuenies, cui si in Hispania magistratu potiri, si præfectura licuisset, Oceanum trajecturus fuisset, atque hæc in extremo orbe quaesiturus? Ita melioribus rebus exclusi ad hæc veluti extrema conuertimur. Mihi vero hæc prudentissimi viri oratio, non tam esse iniuriosa videtur in

multos, quos prouincia hæ, & habuerunt, & habent præstantissimos, Christianæque ac sapientis administrationis laude florentes, quam commone-
 nere potius, & conqueri Indicarum rerum natura ipsa comparatam difficultatem. Etenim cum penetrandi ad Indos plerisque, vt modestè dicamus, familiaris rei angustie in causa sint, ac relictæ patriam, liberos, charos omnes, labores quoque immensos, & pericula navigationum, itinerum, noui cæli, ea vna cogitatione compensent, quòd aliquando tandem ex India redituri sint diuites, ac beati, vt quod reliquum est ætatis, in otio splendide agant, suos etiam fortunis iuuent (quis enim si cogitationes, consiliaque sua inspiciat, ita se animatum neget?) Quis obsecro non videt cupiditati, atque auaritiæ ianuam esse patefactam amplissimam? Vt cumulandæ pecuniæ cura sit prima, cætera omnia huic vni post-habeat, quippe cuius causa se tanta suscepisse, tanta perpeßum esse secù reputat, dedecorq; sibi, & ignominia vertendum, si ex India non optimè nummatus reuertatur ad suos? Sic vñs, atque hominum existimatio habet. Hac lege quis iam magistratus, vel supremus, vel infimus non cupit familiaris rei suæ commoda augere? Quod non potest non vehementer nocere Reipublicæ. Aristoteles quidem magnopere interessè Reipub. censet, ne egentes ad magistratum vocentur, quòd pauperes in magistratu vanales fieri ob egestatem asserat. Moysi quoque de creandis iudicibus Iethrò socer sapienter consilium dedit, quòd ille libenter accepit. Prouide, inquit, de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum,

2. Pol. c. 7.
 §. 13.
 c. 8.

Ætad. 18.

Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auariti-
 am. Et quamvis Indicis magistratibus stipendia ampla constituta sint, quibus viri boni contenti sunt, sæpe tamen sitis illa opulentè in patriam reuertendi iusto nescit expleri, vt hinc quoque verum sit illud Salomonis: Rex iustus erigit terram, vit auarus destruet eam. Atque inde quoque rebus Indicis altera non leuior ærumna profiscitur, quòd cum gubernatores omnes, ac iudices Hispaniam cogitent, studia sua omnia, & curas illic collocent, Indicum solum veluti alienum, atque extraneum habent, ita parum curant, quod nihil amant, quod quantum statui, atque incrementis Reipub. obstat, dici non potest. Inter laudes eorum, qui ciuitatem aliquam administrant, & necessarias dotes, illam primam Philosophus numerat, vt statum præsentem Reipub. ament. At Rempub. hanc ita plerique ab animo suo alienant, vt exilij loco habere videantur: aut certè præclarè cum rebus Indicis agatur, si quemadmodum militares præfecti vbi castra ponunt, in id temporis, quod eo in loco se acturos intelligunt, commeatum, cæteriæque opportuna curant: inde abeuntes dissipata omnia, atque exulta relinquunt, ita nostri homines ad id saltem ætatis, quod hic exacturi sunt, vtrumque res Indicas constare velint. Hæ sunt administrationis Indicæ graues difficultates. Ad quas accedit quoque alia longè quidem maior, verum non ita communis, sed propria eorum, qui nouas Indorum terras adeunt, sedibus ibi collocandis intenti, quòd cum ad barbaros cant, non nisi armorum

Præm. 29.

§. Pol. c. 9.

170 DE PROCVRANDA INDORVM
amorum praesidijs fulti rebus se incertis committant, ubi vel se tueri oportebit, vel ferro etiã aperire viam. Itaque totus iste primus ingressus militaris est. Quamobrem ei demandari prouincia solet, qui peritia militari excellit, neque ad copias ductandas tam Ducis probitas, quam militaris peritia spectari solet. Hic quid occurrat incommodi, facile quivis cogitare potest. Cum enim primus ingressus fidei, prima exordia Evangelij, prima Christi annuntiatio pro ductu ac voluntate hominis, vt parcissimè dicam, militaris transgenda sit, illius sententia in omnibus princeps sit, cumque dux ipse profanus sit, manus vero satellitum temeraria, qualem expectare debemus administrationem, quam rebus Christianis prouidentiam? Quamobrem illud etiam atque etiam Catholici Principes, horumque proreges, aut cuiuscunque demum intersit, cogitare debent, cum ad eiusmodi expeditiones bellicas duces praefectosque legunt, vt pij, Christiani integri, Deum timentes, salutemque hominum plurimi facientes quaerantur, denique ij, qui se Episcoporum, imo verò Apostolorum munus sustinere perspiciant. Quanquam enim ad arma tractanda non tam viri probitas, quam militaris peritia, vt Aristoteles voluit, spectanda sit, tamen ubi de fidei initijs agitur, de salute tot barbarorum, denique de ipso Christi honore, atque existimatione, infinis partibus plaris facienda est vitæ integritas, atque constantia. Neque enim tam dilatarandæ Reip. causa res geritur, quam Fidei amplificandæ. Huic verò duci & moderatori probetiam adiungere oportebit cohortem non
pium

SALVTE. LIBER III. 171
num perditorum, ac profligatorum, sed si non optimam ac religiosam, tamen non pessimam, & infamam. Quod si quis nimia ista censebit, ridens fortassis in cogendis militibus copijs eiusmodi despectanda probitate praecipua, is sic habeat, longè magis esse risu dignum, ad Evangelij primum introitum eos reputari commodiores, qui ad nocendum procliuiores sint. At neque vir ea probitate ac modestia facillè reperietur, inquit, neque delectus ille hominum ad expeditiones bellicas villo modo haberi potest. Primum si fieri nequeat, expeditiones ne fiant. Neque enim amat Christus annuntiarum cum insigni Christianæ religionis dedecore. Deinde non vsque adeo dura res est, modo voluntas ne desit, praefectus quispiam quaeratur non solum militari laude clarus, verum Christiana pietate commendatus, vtique ad illius comitatum si non deligantur pij homines, tamen non admittantur nefarii. Si enim homines infames, & fordidos Imperatoribus militare Romanæ leges non iniuria veterunt, quid est cur Christo in primo illius ad infideles ingressu perditissimus quisque nomen dare sit permitendus? Quamobrem cum in omni Magistratu Indico, tum verò maxime in prima ad barbaros profectio-
ne viros idoneos sapientia, & pietate praestantes praeficere oportet, magna adhibita diligentia, vt tales omnino quaerantur, inuentique praemijs, atque honoribus ad rem pro dignitate gerendam permoueantur. Quanquam magna apud Deum gloria copiosaque pro meritis rei tanta remuneratione nihil potest amplius ac praestantius cogitari. Assidue autem nostrum omnium ad Do-
minum

172 DE PROVVRANDA INDORVM
minum preces esse deberent, si modo tot hominum millia amamus, aut aliquid facimus, ut neque det reges in ira sua, neque propter peccata populi regnare faciat hypocritas, sed mittat potius pastores iuxta cor suum.

6/10 13.
107 34.
Hier. 3.

CAPVT VI.

*Non esse iniquum tributa Indos pendere
administratoribus suis.*

Quoniam administrationem nouæ Christianitatis penes nostros principes esse iam diximus, & his ex Dei, Ecclesiæque præcepto incumbere, saluti Indorum ministros idoneos tum ad spiritualia, tum ad ciuilia præbeant, exinde dicendum est, vtrum ad horum ipsorum necessarios vsus, possit ab Indis exigi aliquid, quidve illud sit: mox, quod vicissim Indis rependi debeat, Tributa ergo necessaria ad spirituale, politicamque gubernationem certa ratione moderata, ac definita non iniquè Indorum gens pendere existimanda est. Nam ut omittam, Philosophorum Respubl. suas constituentium, de publicis tributis sententiam, qui semper moderatoribus publicis, negotiisque communibus de publico, & communi censu tribuendum docent, certè in diuinis noui testamenti literis, vsque adeo expressa res est, ut nihil amplius. Paulus sanè Apostolus hunc totum locum scribens ad Romanos excellenter illustrati

illustrat: Necessitate subditi estote, inquit, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruientes. Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vestigal, vestigal, cui timorem, timorem, cui honorem, honorem. Quo loco non oscitanter notari debet, quos alloquitur Paulus, & de quibus, Scribebat sanè ad Romanos iam Christianos subditos verò Caesaribus, qui in libertam ciuitatem per vim irruerant ad potestatem. Et tamen his necessariò patendum monet, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, id est, non timore hominum solum, sed etiam Dei ita vergente. Deinde tributorum pensiones præcipiens, atque commendans, causam redditæ æquissimam, quod publici magistratus ministri Dei sint in commune bonum seruientes, ac proinde eos, ali atque honorari à subditis iustum sit. Quæ ex re colligit reddendum esse quicquid debetur, siue tributum sit, siue vestigal, siue quidvis aliud. Quæ in hoc loco commenteretur Chrysostomus, placet etiam ascribere. Innumera bona, ait ille, ciuitatibus per magistratus obtinentur, quæ si sustuleris, omnia simul pessum ibunt, ita ut neque vrbes, neque agræ, neque domus, neque forum, aut aliquid aliud consistere queat, sed omnia simul subuertantur, potentioribus imbecilliores impunè deuorantibus. Propterea ab antiquis temporibus communi omnium sententia principes à nobis sustentari debere visum est, ob id quod sua ipsorum negligentibus, communes res curant. Et mox, Quod si Paulus tunc cum gentiles adhuc essent Principes, ista

Rom. 13.

Hom. 23.

ista præcepit, multò magis oportet ea fidelibus exhibere. Eam Apostoli sui doctrinam Christus Dominus non solum præcepto ante constituit, verum etiam exemplo commendauit suo. Nam de Cæsari reddendo censu rogatus, Cæsari, quæ Cæsaribus sunt, reddenda esse respondit, magisterio obedientiæ, ut ait sanctus Ambrosius, & nos inhaeremus, dum soluius, quæ sunt Cæsaribus, Cæsari, & quæ sunt Dei Deo, tributum Cæsaribus est, non negamus. Ipse verò recens natus Saluator in Bethleem etiam profectus est, ac descriptus, & Augusto Cæsari Iudæam tunc cum cætero orbe obtinenti censum persoluit, quemadmodum vult D. Nazianzenus. Quam rem cum & diuinorum librorum autoritas, & ratio ipsa satis muniat, atque confirmet, neque nostrorum Theologorum eorum quoque, qui causæ Indicæ studiosiores sunt, aliquanta ab iis tributa exigi posse quiscquam neget, nihil est cur in loco plano, & expedito amplius immoremur.

Matt. 22.

In oratione
contra
Auxen-
tium.

Luc. 2.

In oratione
sive
epistola
ad Iulianum.
Et Aug.
de cat.
vud. c. 21.

CAPVT VII.

Improbantur tria genera tributa taxandi.

TAmetsi ab Indis tributa exigere nostris licere manifestum sit, at quanta illa tamen, & qualia quæue ratione, & forte, & quovisque, id sane perobscurum est, & ad explicandum impense difficile. Neque enim statim immodicæ exactiōnes probaturi sumus, neque auaritiæ, ac rapacitati

citati multorum conuiuere debemus, quæ vna res totius regni euersio sit, atque Indici fundi, vt comicè dicam, calamitas. Nam quod hos capere oportet, illa intercipit. Ac sit licet maior res facultate nostra certum aliquid in re vsque aded incerta & dubia definire: tamen opera pretium facturus sum, vt mihi videor, si diligenter rationes aliquas tributa taxandi excullero. Primum igitur documentum sit, Indis multæ nomine tributa imponi minime posse. Nam vbi iuste aliqua ciuitas, aut gens debellata est, solet, idque meritò, pecuniaria redditio pro victoris arbitrio imperari, vt temeritatis suæ penas luat. Hanc vel potissimam tributorum originem extitisse, Gregorius Theologus vult, ita scribens, Ex peccato penuria nata est, perniciosæ cupiditatis mater, quæ bella peperit, à quibus orta sunt tributa, quibus in diuina condemnatione nihil grauius est, & acerbius. Hæc Gregorius. Ad hunc modum proffigato ac victo Ioachaz Rege Iuda à Pharaone, centum talentis argenti & talento auri terram esse multatam diuinæ literæ tradunt. Hoc genus tributorum tum profanis, tum sacris literis frequentissimum est. Sic Moab à Davide percullum sub tributo seruissè, itemque Syrum Damascenum, sic Chananaum tributarium factum Ephraim auctore Iosué, nec non reliquas illas nationes Iebusæorum, Amorhæorum, atque aliorum Salomonis opera perpetuo tributo soluendo addictas esse populo Israël sacra historia commemorat. Quod sane nullo modo iniuriosum esse, non solum sanctorum virorum exempla demonstrant, sed etiam aperta ratio, quæ iure

Orat. ad
Iulianum.4. Reg.
23.2. Reg. 3.
1. Par. 18.
Iosué 16.
17.
3. Reg. 9.

iure belli victos victoribus subdit, neque fortunis solum, sed libertate quoque vitaque ipsa reddit obnoxios. At Indorum populi, vt supra satis disputatum est, à Christianis debellari non possunt, ac proinde neque libertate, neque argenti pensione multari. Quid enim nostros læserunt, quorum ne nomen quidem audierant? Dei verò offensas, naturæque iniurias vicisci, nostra nihil interesse, opinor alias satis esse monstratum. Itaque grauius profecto peccarent, qui eo iure debellat barbaros instar Amorrhæorum, & Chanaanæorum, vel potius, vt præsentia loquamur, Maurorum, atque Turcarum, seruitute, atque multa pensione onerarent, existimantes etiam beneficium se collocare, quod nõ capite plecterent. Neque enim tam stolidi ratio nisi ab imperitiis, & insolentia militari proficisci potest. Quod si id genus quippiam hæcenus perpetratum est, consulant certe conscientis suis, qui ita se compararunt. Atque hoc sanè documentum certissimum est: sequens verò multò certius, Nefas esse in exigendo censu rationem habere Euangelij illis communicati, quasi retributio expectetur, vt pro Fide, & Baptismo, Christi que notitia imperita vicissim repetatur argentum. Hæc tota ferdissima cogitatio hominum tum imprudentium tum improborum Euangelium veluti licitantium (nam & hoc à quibusdam jactari aliquando solum audio) nihil profecto à Simone illo abest, nisi quod ille nefarius pecuniam potius dare pro gratia, isti gratiam pro pecunia cupiant commutare. Nullo ergo modo ferendum est, vt in designando tributo, quid per Christianissimum sint consecuti barbari, cogitetur. Quæ enim gratis accepimus

Mat. 8.

Mat. 10.

gratis

gratis quoque dare iubemur. Tertium documentum esto, Barbaros causa soli, terræ ab ipsis cultura, & habitata nihil debere Principibus Christianis. Quod vt intelligatur, meminisse oportet tunc demum ratione soli pensionem perfolui Principibus, aut Reip. ab homine priuato, cum Principis auctoritate, & iure conceditur. De quo genere tributorum Ambrosius videtur loqui in sua illa contra Arianos defensione mirabili. Si tributum, inquit, Imperator petit, non negamus. Agri Ecclesiæ soluunt tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vendicandorum, & cætera quæ persequitur. Hoc igitur ita habet, cum ager regio iure possidetur. Quare videmus tum subditos à Dominis, tum externos à ciuibus agros ea pactione accipere, vt certos semper census inde persoluant. Isto sanè exemplo sanctus Ioseph vniuersam Aegypti terram subdidit Pharaoni, quinta portione frumentaria Regiis vñibus perpetuo addicta, quod quibus agros ipsos tribuisset, rectè & iure posset cum his de reddenda ea semper portione pacisci. At hæc ratio in tributis Indorum iniri nequaquam potest. Neque enim solum nostrum ipsi occuparunt, sed nos illorum, neque ad nos ipsi, sed ad illos nos certè peruasimus. Itaque barbarorum terra subditur quidem Christianis principibus, cum primum populi ipsi subduntur, sed nihil, illius ratione barbari debent, quam à nobis mutuati non sunt, sed nobiscum potius communicarunt. Plurimum verò interest, vtrum homines ratione loci subdantur, an potius hominum causa locus ipse. Hic enim res nullo modo adduntur, sed integrum ius penes dominos manet,

De hoc tributi genere loci quirit Zacharias Papa in ep. ad Bonifacium. De selania Christianorum, Euseb. Hist. lib. 5. epist. 11. quæst. 1. Si tributum 24. q. 8. cap. sancitum. Gen. 47.

M

Quam

Quamobrem Indis (huc enim nostra iam dudum tendit oratio) pro modo ac magnitudine possessionum, agrorum, gregum, pascuorum, tributa etiam exaggerare, & cumulare, vt pro tanto tantum certa ratione persoluant, iniquissimum esset, si quidem rebus nihil per se debentibus census imponeretur. Quod sanè, neque factitatum hæcenus esse scio, sed est fortasse improborum cupiditate tentatum. Neque tamen illud modo disputo, An Rex, quemadmodum Ingarum Imperio successit apud nos, & Motecumæ apud Mexicanos, ita quoque in omnia illorum iura concesserit, vt agros, greges, pascua, mineralia, cæteraque principum suo ipse iura adeat. Nam si rectè & ordine ab illis ista obtinebantur, & legitime ac iuste nostri illis successisse censentur, rectè quoque ista omnia retineri consequens est. Vtrum vero aut illud ita habeat aut illud, examinare ac diiudicare nostrum non est. Habent Catholici reges consilia, senatusque suos, habent conscientia magistros. Subditis, dum iniuria non est evidens, pro iure suorum principum sentiendum, pronuntiandumque est, vt Apostoli Petri præceptum integrè conferretur, Regem honorificare. Illud hoc loco solum agimus, quod & fatentur omnes & est per se satis certum, etiamsi barbari conuertantur ad Christum, non tamen rerum suarum iure excidere, neque verò nostris, quamvis subdantur ad fidei susceptæ tutelam, vel seruitute vel fortunis suis obnoxios esse, id quod Paulus quoque Pont. max. apertè decreuit.

1. Pet. 2.

CAPVT

CAPVT VIII.

*Vulgaris ratio tributa imperandi
expenditur.*

PLerisque autem illa ratio tributa imperandi videtur æquissima, vt perscipiatur primum, quibus rebus vnaquæque prouincia abundet, vtrum frugibus, veste, gregibus, mineralibus, argento: tum verò numero Indorum oppidatim tributumque inito, ea summa quotannis imperetur, quæ possit commodè conferri, ita vt singuli certa portione tantum attribuant, quantum vel ex hisce rebus, vel ex operis suis locandis sustentata familiola, præbere queant. Quæ sanè consuetudo obtinuit, vt vicinim tributa pendatur. Exrant regia edicta grauitè cautentia, ne ab Indis ea exigantur, quæ & ad se sustentandos, atque ab agra valetudine, si acciderit, recreandos, & ad liberos educandos, ac matrimonio collocandos necessaria habent. Quam Christiano peccatore dignam legem laudate par est. Quæ in re totam quoque illam prouinciam lustrandi diligentiam, prouentus, ac commoditates perscipiendi, tum vt ea iniungantur quæ commodissimè possunt præbere Indi, vt nihil supra vires, nihil nimis graue sustineant, cæterasque instructiones eodem pertinentes, comprobare profectò decet: quin ne illud quidem improbandum est, vt singuli, qui modo vel ætatis imbecillitate, vel corporis affecta valetudine, vel officio publico non

M 2 impe

impediuntur, aliquid in commune conferat, vñdo tributi pensio fiat. Bene hæc sanè omnia. At quod viros in primis doctos non bene habet, quo etiam me moueri vehementer fateor, illud est, quòd solum cogitatur, quid Indi soluere possint, quid verò soluere debeant, non item. Quæ sanè consideratio, vt non exigantur, quæ non possunt reddere, necessaria est: sed nullo modo sufficiens, nisi præterea addatur, vt neque ipsi ab Indis capiamus, quæ nostra non sunt, iustitia sempiterna lex docet, ad exigendum ab aliquo quidpiam, tametsi necesse sit vt possit ille præbere, tamen nullo modo id satis esse, nisi & possit soluere, & insuper debeat. Nam siue non possit soluere, siue non debeat, æquè est iniqua exactio. Et si enim supra satis monstratum est Indos nostris aliquid debere reddere, quorum in administratione sunt, non tamen continuò efficiat, vt quantum possint, tantum debeant, etiamsi rem temperes verbo leniore, vt tantum tribuant, quantum commodè queant. Itaque ratio hæc peruulgata ad tributa barbaris imperanda, qua solum spectatur, quid quantumve vnusquisque soluere queat, licet plerisque vt dixi, sancta ac legitima appareat, tamen penitus inspecta, non satis idonea, imò verò exitiosa deprehendatur necesse est. Quæro enim, cur Hispanis, & Gallis cæterisque per Europam, si ista conditio offeratur, vt singuli tantum pendant, quantum possunt commodè, iniquissima, & iniuriosissima sit, Indis verò iusta & æqua: An istos sua imperitia, imbecillitas, tenuitas fecit obnoxios: Deinde quid hoc à feruorum conditione abest, à quibus iuste exigetur quicquid reddere possunt, quia

quicquid

quicquid feruus acquirit, Domino acquirit: Præterea si bello iusto dõmiti, multæ nomine tributa pendere cogentur, quid posset grauius imponi, quam id vnusquisque vt det, quod potest? Nam quod non potest, ne tyrannus quidem exigendum putat.

CAPVT IX.

An propter reuocandos ab otio barbaros, tributa grauiora imperanda sint.

AT dicunt qui res Indorum, atque ingenia maximè callent, hoc magnoperè barbaris expedire, vt tributis grauentur, propterea quòd natio hominum ignaua, & otiosa, nisi cogatur laborare, & industriam, atque operam in quæritando censu ponere, & socors more pecudis vitam transigit, turpiter belluinis rebus vacat: quippe qui neque rem familiarem augent, neque sibi consulunt in posterum, sed hodierno tantum cibo contenti, ingenio indulgent. Ad hanc quidem rationationem, quæ peritissimo cuique maximè familiaris esse solet, nos sanè ita respondemus, vt barbaros laborare, negotiari, occupatione & cura distineri, per quam ipsis salutare esse fateamur, imò verò illorum Reipub. vtrunque constituendæ necessarium omnino. Quæ de re Ingarum proceres ingenio sine dubio peracrii iudicio quæ præstantes, in eo vel maximè rectam istorum ac diuturnam administrationem esse censuerunt,

M 3 vt

vt quam maximè exercerentur, minimèque vacare sinerentur. Itaque vbi necessaria aut vtilia decrant, etiam rebus superuacaneis distinebantur, vt qui eorum disciplinam cognouerit, merito miretur, quod veteres narant, etiam verniculorum colligendorum certam mensuram quibusdam imperatam, alios faxis vltro citroque voluendis serio occupatos. Neque verò causa aut obscura est, aut longè posita, cur Indos negotio vrgeri maxime expediat. Etenim barbari omnes ingenio sunt feruili, feruis verò nullum otium esse debere, etiam in prouerbio abijssè Aristoteles dicit, quòd otium petulantes faciat, id quod noster sapiens praelate monuit, Mitte, inquit, seruum in operationem, ne vacet, multam enim malitiam docuit otiositas. Igitur exerceri Indi debent, non negamus, sed libentissime amplectimur. At cui exerceri, cui negotiari, cuius inferuire commodis debeant, hoc verò queritur. Cum enim illud à tyrannico dominatu regalis absit, quod hic in subditis moderandis non suam, sed ipsorum magis vtilitatem spectet, profectò non est obscurum sincere cernentibus, operas atque negotia Indorum in ipsorummet emolumenta debere conuerti. Non enim instar apiarum id tantum mellis in aluearibus relinquendum est, quantum apibus alendis sufficit, ne intereant, reliquum omne auferendum: neque vt greges detondendi sunt, quibus vellera ita defecamus, vt radices solum denuo procreandæ lanæ saluas esse sinamus. Excepto igitur eo, quod & spiritualibus & ciuilibus præpositis necessarium est prudens charitas sanxerit, quicquid ultra salutis

Indorum

Indorum prætextu nobis vsurpamus, pro rapina tucendum est. Atque equidem veretur, ne vbi se quidam Catones Mutioſe profitentur, moreſque barbarorum censura sua seuera notare atque emendare pergunt, Pharaones potius existant, depositaque censura lanua, qua tam rigide increpitant, Vacatis otio alteros se Nabuchodonosores exhibeant, omnia expilantes, & miseros duram seruitutem feruire cogentes. Desinant ergo iam tandem homines auari, & inhumani saluti se se Indorum iactare, fortunisque consulere, Agnoscant potius, ac fateantur priuatis se commodis feruire, nulla publicæ disciplinæ cura teneri, nullo gentium harum adiuuandarum desiderio tangi. Omnino fucus ipse se prodit, neque sustinet diu cupiditas prouidentia sibi falso nomen impositum. Quòd si duri esse pergamus in miseros, neque nostræ cupiditatis ardorem eorum lachrymæ extinguant, profectò timendum est, ne multus ac creber clamor Indorum caelos omnes penetrans ad ipsum æquissimi iudicis tribunal irumpat. Regnum, ait Spiritus sanctus, transfertur de gente in gentem propter iniurias, & contumelias, & iniustitias, & diuersos dolos. Auro quoque dicit nihil esse scelestius. Et qui calumniatur pauperem, vt augeat diuitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit. Et in sancto Iob terribilius. Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hereditas violentorum, quam ab omnipotente suscipient. Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane: Qui reliqui fuerint ex eo sepelientur in interitu, & vidua illius non

M 4 plora

7. Pol.
cap. 15.
Ecl. 330

11.

Exod. 5.

Hier. 52.

Ecl. 10.

Pron. 22.
Iob 27.

184 DE PROVVRANDA INDORVM
plorabunt. Si comportauerit quasi terram argen-
tum, & sicut lutum preparauerit vestimenta, præ-
parabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argen-
tum innocens diuidet, ædificauit sicut tinea do-
mum suam, & sicut custos fecit vmbraculum. Di-
tes cum dormierit nihil secum auferet, aperiet
oculos suos, & nihil inueniet, apprehendet eum
quasi aqua inopia, nocte opprimit eum tempestas.
Quas sane diuinæ seueritatis minas in pauperum
oppressores, violentosque alieni sudoris exactores,
videant qui volunt, an de nonnullis huius sæculi
hominibus res ipsa copiose declarauerit. Filios cæ-
sos, nepotes auita hæreditate deiectos, vix pane
saturatos, posteritatem omnem extinctam, vi-
duas etiam vitorum obitu latas, & voti compo-
tes, argentum terræ propemodum coarctatum ad
pauperes deuolutum, sacras domos pretiosas illo-
rum spolijis, & veste coornatas, ac reliqua, quæ de
violentorum vitione diuinæ Iob loquitur, prom-
ptum est cernere in plerisque nostræ ætatis homi-
nibus, quæ quicumque meminerit, fateatur ne-
cessè est, etiam nostræ Reipub. & gentis referre
plurimum, vt modus teneatur diuinæ authoritatis
lege præscriptus: quem si exactiones exceßerint,
non solum non erunt adiumento, verum etiam
Deo iustissime vindicante, certi exitij, & ruinæ
causa plenissima. Extat sanè epistola grauissima
Gregorij magni ad Constantiam Augustam, in
qua multa seuerè locutus adiungit, Idcirco for-
tasse tantæ expensæ in hac terra minus ad vti-
litatem proficiunt, quia cum peccati aliqua
admixture colliguntur. Præcipiant ergo sere-
nissimi Domini nihil cum peccato colligi. Nam
scio

lib. 4.
Reg. epi-
stola 33.

scio quia & si parum Reipub. attribuitur vili-
tariibus, ex eo multum Reipub. adiuuatur. Quæ
sapientissimi Patris sanctissima sententia causæ
totius Indicanæ nullum proferri potuit vel ple-
nium, vel certius oraculum.

CAPVT X.

Quis modus in tributis taxandis
tenendus.

SI quærat ex me, Ad quam igitur Regulam
respicere debent, qui tributa neophytis barba-
ris ex bono & æquo taxare cupiunt, ego certe
nullam noui aliam præter eam, quam D. Thomas
affert de lege humana eleganter differens, quam-
que Theologi reliqui summopere probant. Vt in
lege ferenda onerosa præsertim, finis ipse penitus
inaspiciatur, atque pensionis tantum imponatur,
quantum fini proposito congruit, tum verò in
distribuendis eiusmodi oneribus proportionis æ-
qualitas conferuetur. Hinc quoties exceßerit,
pro iniqua legem computari oportere. Hac illu-
strium Theologorum, rationi prorsus consenta-
nea, de tributorum impositione sententia est. Duo
ergo accurate prouidenda sunt ei, qui in lege de
tributis ferenda nolit errare: Vnum ex parte Indo-
rum, vt non grauentur nimium, sed ea exigantur,
quæ possint opportune præbere & commode: al-
terum ex parte nostrorum, vt quod ab Indis ac-
cipitur, pro officio ijs ac necessaria prouidentia
imper

l. 2. g. 96.
aric. 4.
Sylu. Gl.
bella, 3.
g. 2.
Sor. lib. 2.
de iust.
g. 6. a. 4.
Caiet.
verb. lan.
in sum-
ma.

impetrienda æquum, congruensque sit. Huc enim Theologi, & Theologorum decus Thomas respiciunt, cum dicunt tributa ratione finis necessaria licere imponere, ea verò eòvsque debere progredi, quòvsque finis ipse efflagitat. Itaque quod supra iam dixi, repetendum est diligenter, vehementer eos errare, qui Indorum gentes perinde atque prædia quædam, aut greges reputant, unde quidquid emungi potest, dummodo ne intereat funditus, sed futuris vibus refeructur, siue ager sit siue pecus, id totum honesto ac liberali lucro assignant. Sed labuntur profecto grauissimè, quicunque ita se comparant. Neque enim Indos tuos numerare potes, & quasi de tuo inde quidvis accipere. Quin potius si quid accipis, ob id accipis, vt tu vicissim aliquid aliud rependas, quod si non dederis ipse, quidquid abstuleris, iniquum est, & iniuriosum. Vt Medicus ab ægroto, Aduocatus à cliente iuste pretium capit, pro impensa opera, & officio: ita Patronus ab Indo si quid accipit, pro officio accipit. Itaque quemadmodum militibus Recip. causam suscipientibus de publico, & annona, & stipendia præbentur, quæ sanè à cæteris pro collato in se beneficio Recip. tuende iure exiguntur, neque tamen militiæ prætextu quantumvis extorquere, & corrådere fas est, sed hætenus tantum, quatenus militi, præsidiique comparandis, ac tenendis opus est: ita profus quæ Christiani à barbaris tributa capiunt, eòvsque solum progredi oportet, quòvsque fini propósito necessarius est. Est verò ille finis ratione præscriptus, vt ministri saluti, & administrationi Indorum necessarii non desint, honorenturque congruenter.

Hi

Hi verò in duplici genere sunt. Primi ac præcipui numerantur Pastores animarum, Ministri salutis æternæ, quos eorum largitionibus, & prouentibus ali, quos ipsi diuino verbi, & Sacramenti pane nutriunt, non tam dispositionis humane, quam diuini esse iuris notissimum est. Id omni lege definiti Paulus gentium Doctor disertè ostendit. Nam de lege gentium hoc argumentum versans, Quis militat, inquit, suis stipendiis vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte eius non manducat? Ne verò secundum leges humanas tantum agere videatur, producit statim diuinam Veteris Testamenti. Nunquid secundum hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptum est enim in lege Moyfi, Non alligabis os boui trituranti. Si nos spiritualia vobis seminauimus, magnum est, si carnalia vestra metamus? Nescitis quoniam qui in sacratio operantur, quæ de sacratio sunt edunt, & qui altari deseruiunt, cum altari participant? Atque hæc quidem iuxta legem veterem, quid verò noua, & Evangelica? Nequaquam ab his discrepantem monstrat, Ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio & viuere. Dixerat quippe Dominus, Dignus est operarius mercede sua. Nihil ergo opus est testimoniis aliis, quæ sunt plurima, eadèmsque grauissima. Vnus Paulus, vel potius Spiritus sanctus in eo loquens nobis abundet. Verum præter Sacerdotes Domini non est dubium, quin politicæ, atque humane administrationi Recip. barbarorum, per quam necessarii sint faculares præpositi. Hi verò distributi videntur apud nos in duas species.

Nam

188 DE PROCVRANDA INDORVM
Nam & iudices Magistratufque funt, de quibus dictum est fupra, & fi quid refat, dicetur post:& funt propriè fufceptores Indorum, fiue Patroni (ita enim appellare malo, quos vulgus noftrum fuo fermone Encommederos vocat) quibus præcura, ac providentia, quam gerere debent hominum fuæ fidei, ac tutelæ commifforum, licet fanè tributa quædam viciffim capere. Quo in loco accuratè intucndum est Regiam Maieftatem ius illud omne, quod habet ad exigenda tributa à populis neophytorum fibi ab Ecclefia in fidem datis, in cuiufmodi Patronos transfundere, eofque penes collocare, certis quibusdam pactionibus interpoftis, de quibus mox opportunè dicemus. His ergo, fi eos fe fe exhibeant, quos fide iurata profitentur, tributa rectè folui non est, cur reuocetur in dubium, cum manifefturn fit licere Principi alijs attribuere, quæ percepturus ipfe effet. Qua de re & noftrorum Theologorum, iurifque prudentium concors fententia est, & accedit B. Gregorij nullo modo contemnenda auctoritas, qui ad nobiles quofdam viros Sardinia: fcribens, eofque & quid debeant præftare fubditis fibi cõmiſſis, & quidem infidelibus adhuc, & quid eam ob rem percipere ab illis poſſint, commode admonet. Ad hoc quippe, inquit, illi vobis commiſſi funt, quatenus & ipſi veſtra vtilitati valeant ad terrena defenſure, & per veſtram providentiam, eorum animabus ea, quæ funt æterna, proſpicere. Vnde apparet rectè poſſe nobilium hominum, ac bene de Rep. meritorem fidei curæque committi, vt faluti barbarorum confulant, eaque ex caufa ab his ſua ipſi emolumenta percipiant. Quoniaꝝ verò cum eſt

lib. 3.
Regiſt.
epiſt. 23.

conuentio.

conuentio aliqua, vt ob hoc illud detur, certa quædam ratio ac proportio ſeruetur necelle eſt, ne aut hinc excedat, aut inde deficiat, omnino perſpicendum eſt, ad quæ & qualia Patroni Indorum obligentur, vt inde veriffimè cognofcamus quando & quovifque iuſtum fit talibus tributa perfolui. Sed ante cõſiderandum erit, Anne expeditur Indorum populos in Fide rudes cuiufmodi patronis committere, quibus fide ex caufis ex cogitatum, effectumque fit.

CAPVT XI.

Cauſa, ob quas Hispani Indi commendantur ſint.

Cauſas igitur cogitanti mihi, cur in hoc noſtro orbe Indi Hispani hominibus commendantur ſunt, vnde & vulgare illorum vocabulum traxit originem, tres præcipuæ veniunt in mentem. Prima, quòd cum ſuis expenſis, & laboribus in nouas regiones penetrarent ſummis, & difficultatibus, & periculis ſe fe obijcientes, excogitatum, atque inuentum eſt, quòd mercedis loco tribueretur à Principe ipſis ita flagitantibus, vt ex Indorum populis ſuo parocino commiſſis emolumenta annua perpetuò reportarent. Quemadmodum Imperatores Romani emeritis militibus agrum aliquem impertiebantur, vnde ſuſtentandæ reliquæ vitæ certi proueniens reliquerentur. Noſtrorum autem hominum prima cum Rege pactione

pactio fuit, vt Indorum à se expugnationum administrationem tum sibi, tum primo successori, aut heredi firma rataque esset: exinde Regi liceret, cuiuscumque placuisset, adscribere. Itaque, pro militia stipendio, pro victoriae praemio Indi Hispanis dati sunt. Altera quoque fuit causa, eaque maioris momenti: quod nouus orbis Regi vique adeo longè posito subactus, in illius ditione retineri nullo modo poterat, nisi à quibus erat conquisitus, ab iisdem custodiretur, vt licentiam barbarorum frangerent, & à finitimis tuerentur, & nostris demum legibus assuefacerent. Neque enim minus est, vt quidam Poëta dixit, quam quaerere, parata tueri, imo verò vt Nazianzenus probè asserit, longe maius ac difficilius. Vt ergo in peregrina terra homines alioqui patriæ amantissimi tenerentur, fierentque nouæ Reip. cultores, atque amplificatores studiosi, fixas ibi sedes collocantes, attributa sunt certa oppida Indorum, quorum, & dominatu & commodis potirentur. Perinde atque umbra quædam Hispaniæ procerum representata sit, cum subditis, siue, vt nostri vocant, basillis imperitent. Tertia eademque maxima, ac reliquarum fundamentum causa extitit, vt noui Fidei tyrones, tenetæque stirpes patrocinio curaque veterum protegerentur, instiuerentur, religionis disciplina regerentur, Denique salutis viam, vt omnino munirent, atque infirmos in Fide, vt monet Paulus, assumerent. Arbitror me omnes institutionis huius causas esse complexum. Iam sequitur, vt de vnaquaque quid habeat æquitatis quid difficultatis, quid officij, disseramus. Ac prima illa de remunerandis laboribus sumptibusque

*Ouidius.
Inuocina
prima cõ-
tra In-
lian.*

Rom. 14.

que militarium hominum, ex necessitate quadam potius quàm ex voluntate, aut religione profecta fuisse videntur. Neque enim poterat Princeps, aut per quam ægrè poterat, tantos tot hominum sudores, imo vero etiam cruores dixerim, praemio pari efficere, nisi in nouo orbe illorum virtute parto, potentiam quatuordecimque partiretur. Nam neque isti alioqui contenti essent, & cæteris similia, audendi, aggrediendique cupiditas omnis extingueretur. In Lusitanica Indiâ, quod Regum Lusitanorum auspicijs, & auro parata sit, potuit penes Regem totus ille dominatus sine iusta suorum querela retineri. Nostrorum verò hominum, quoniam suoque ductu & re, tanta peregrinarent, longè alia ratio est. Itaque necessitatis, vt dixi, cuiusdam fuit, vt suo quodam iure, vt olim Israëlita tribus distributore Iosue, terram sortirentur, permanente tamen, quod minime obsecutum est, supremo omnium penes Regem imperio. Quamobrem ferendum est, hac nostris mercede proposita, distribuendi leges quodammodo, & fuisse, & esse seruandas. Vt planè, nisi alioqui quippiam impediat, de hac Rep. beneficijs, ipsiusmet emolumenta reddantur, & pro ratione meritorum maior minorve portio cuique designetur. Neque enim inanis proflus, & superuacanea vox est hominum, suo sudore, & sanguine partis, nouos, & nihil in Rep. gerentes præclari frui vehementer expostulantium, idque non leuis iniuriæ loco exprobrantium. Etenim cum cætera non desunt, debet profectò laborum, meritorumque ratio haberi, id quod & Regia statuta præscribunt, & gubernatores à se obseruari

*Ios. 13. &
deinceps.*

obseruari contendunt, verè an falso, non statuo, satis proposito est, omnium vna confensio. Sed ecce ingens malum vnde minus timebatur, exortum, ex aequitate iniquitas, ex commoditate damnium, ex iure constatur iniuria. Quis enim cum sibi Indos pro mercede propósitos, ac redditos intuetur, non statim labores, expensas, pericula, quibus defunctus est, cogitat, parumque esse quicquid capiat, & sentit, & iactat? Itaque prouentus commodaque sua, quæ ex Indorum, vel opera, vel tributis percipit, non pro futuro in illos officio, & à se impendenda opera, sed pro iam exhaustis laboribus metienda putat. Cui malo quid remedij possit asserri, non satis video. Verùm illud serio moneo, atque contestor, quamvis æquum sit in eiusmodi commendationibus Indorum, rerum antea præclare gestarum rationem habere, minimè tamen tributa operaque istorum amplius augeri posse, quam conferèdi in illos beneficij ratio postulet. Quemadmodum & præfecturæ in Rep. & sacerdotia in Ecclesia benemeritis quidem conferenda sunt, & dignioribus, oppido ampliora, ac census, vel publicus, vel Ecclesiasticus pro futuro labore, atque officio datur. Itaque huic percipiendo veteres labores prætexere minimè licet. Sed si profecto defis officio, atque imposito munere non perfungaris, quantumcunque olim emeritis sis, prouentus tuò non percipis. Secunda vero causa conferuanda, ac tuenda Reip. huius, non dubium est, quin aequitatis vtilitatique plurimum habeat, quin potius in eo salus Regni tum temporalis tum spiritualis sita sit, si non desint his ve-

luti

luti deductis coloniis coloni sui. Nam id quoque Romanæ Reip. sapientissimæ moris fuisse constat, vt novos colonos, quo firmaret, defenderetque coloniam suam domicilio donatos variis privilegiis, commoditatibusque prosequeretur. Regis, regnique interest maximè, vt sint qui tanquam proprium domicilium tueantur, & quoad licet, amplificent. Quamobrem propria quadam nuncupatione, eaque apud nos honorifica, hi propriè vicini, ciuèsve nominantur. Itaque & vxorati esse iubentur, & certam urbem incolere, vnde nisi annuente prorege, abesse nusquam liceat: si absterit, absentis expensis alius sufficitur, quod si diutius moras traxerit, ab Indorum moderatione remouetur, aliusque succedit perinde, atque demortuo. Quin etiam Principis hi omnes feudatarij habentur, fidem suam sacro iureiurando Reip. Regisque iussis astringentes. Itaque bella si qua exoriantur in prouincia, propriis sumptibus adire, & belligerari coguntur, quod nuper in bello Ingarum Cuzquentes, & in Chiriguansium, Charquentes, Pacensesque fecerunt: proinde equos, arma cæteraque in repentinum quemque tumultum parata habere, in otio, & negotio Reipub. adesse promptissimè. Quæ quidem omnia, & prudenter, & salutariter instituta sunt, neque parum conscientias eiusmodi hominum leuant, qui pro imposito sibi onere honorem quoque, hoc est, prouentus referant. Neque enim, quod multi falso opinantur, sola est causa redditus Indicos percipiendi, propria ac peculiaris Indorum saluti adhibita cura, licet ea præcipua sit, verùm aliæ quoque causæ sunt, sunt alia etiam

N

publicæ

194 DE PROVVRANDA INDORVM
publicæ utilitatis officia, quibus cum addicun-
tur nobiles homines, iure remunerandi sunt. Eas
ob res quod regem ex Indis capere oportebat, id
in eiusmodi feudatarios omne transmittit. Ter-
tia quoque ac potissima causa supra allata de cu-
ra, providentiæque Neophytorum, si nuda ipsa
per se spectetur, speciosa planè, & honesta, at-
que officij plena videatur. Quid enim magis fa-
lutare dici potest, quam vt novi Christiani ve-
terum diligentia commendentur? Quod etiam
in primæua Ecclesia in more fuisse Dionysius
De Eccl. Hier. c. 2. Areopagita satis indicat, cum fidei candidari
probata vitæ susceptoribus traderentur, piè ac fa-
lubriter imbuendi, atque officiosè adiuuandi.
Hæc vt dixi, perpulchra, perque honesta causa
est, si nuda ipsa cernatur. At vbi à cogitatione
venimus ad rem, IESV bone, que perturba-
tio, quanta fœditas. Verum vitio hominum,
non causæ hoc fit. Neque vero prauorum per-
uersitas bonis detrahere debet, sed Dei optimi,
& benignissimi ope fiet, vt Patroni officium
non deserant, sed nomini suo ipsi respondeant.
Nostrum iam est que sint horum partes in Indos
à se susceptos exponere.

C A P V T

C A P V T XII.

*Quòd doctrinam fidei, & moribus suffi-
cientem Patroni Indis susceptus
præbere teneamur.*

PRimum ac maximum onus sustinent, Indos
iam Christianos effectos in fidei, morumque
doctrina, ceterisque ad salutem opportunis,
quantum opus est, adiuuandi. Re enim vera Pa-
troni, Pædagogis, Nutriciisque in Christo teneris
adhuc & paruulis dati sunt. Hoc omnes sine ex-
ceptione consentiunt, & docti, & indocti, & ex-
perti & imperiti. Hac lege, hac conditione Indi
nostris à Principe commendantur, recepto vira-
toque more sese penes ipsos concientiam suam
exonerare testante. Quod sanè onus ipsi, qui sus-
tinent, tardè intelligunt. Ex hoc primo præcipuo-
que documento efficitur in primis, vt quicumque
iniuncto sibi muneri non faciunt satis, non solum
graue crimen admittant maledictionis æternæ
rei, quòd opus Domini fraudulenter faciunt, ve-
rum restitutioni etiam obnoxij sint, quòd minime
officio functi, ob quod tributa instituta sunt, nihilo-
minus illa perceperint. Neque enim charitati
tantum Christianæ infensi sunt, sed etiam publi-
cam iusticiam lædunt. Efficitur deinde, vt si negli-
gentes admodum legnesque se præstiterint tales
Patroni, neque emendare & resarcire iacturam
N 2 pergant,

Hier. 48.

pergant, possint omnino, imo vero debeant ab Indorum commendatione remoueri, aliis eorum loco suscectis. Quæ ne duriora quispiam arbitretur, aut quoniam consuetudo contra obtinuit, tanquam noua respuat, extat hodie quoque Regij decreti publica fide exemplum, quod ipse quoque legi, vtrumque illud, & de restitutione facienda, & de remouendis negligentibus Indorum patronis, seuerè grauitèrque situentis, seruarique omnino in posterum præcipientis. Ego verò adiciam id quoque, quod perparum aduertit video, cum sit vel maximum, quod in Indorum commendationibus longè plus spectare oporteat, vtrum is, cuius fidei commendantur, ea exultimatione sit, vt imposto munerì non defuturus merito credatur, quam meritorem rerumque gestarum quantus splendor extiterit. Atq; omnibus modis affirmo id, quod vel tenuiter doctus facile concedet, Patroni, indignus si sit, conscientiam quidem non esse tutam, at multò minus Principis eam curam committentis indigno. Indignum autem eum dico, quem viri boni, ac sapientes nequaquam idoneum reputant eiusmodi negotio procurando, nimirum qui præ vitæ impuritate, præ inueterata auaritia, præ locordia ingenuitate miserò susceptos vexando, expoliando, diuina omnia, ac salutaria pro nihilo ducendo, pessundaturus apparet. Profecto mirari libet, quòd cum in trienniali, aut etià annuo Prætorè creando, vitæ integritas accuratè quaratur, in perpetuo Indorum Domino, cuius sit vel leue peccatum perniciosus futurum; vix mori ratio habeatur: sola vel ipsius, vel maiorum merita attendantur, tanquam pecuniæ danda non animarum negotiù tractaretur. Quæ

Fet ex me aliquis, quamnam institutione, quæ doctrinæ rationem sufficere intelliget Patronus, vt conscientiæ satisfaciatur suæ? Respondebo breuiter ac vere, nunc temporis magna ex parte ea cura, & molestia liberatos esse patronos: siquidè Episcopi sibi sumptuerunt, neq; iniuria, vt sacerdotes ipsi designent, ac desinent, quibus Patroni stipendium à maioribus præscriptum optima fide persoluant. Quod si hos, vel remissos, & negligentem notarint, vel improbos, & impuros, vel cupidos, ac rapaces, deniq; gregem Domini lædi grauitèr insolentia Pastorù animaduertent, pro fide, quam suis debent oportet ad Episcopos deferat, & quātū in ipsis firmè erit, ardētèr agant, vt susceptis suis quā optimè cōsultum sit. Id eum sedulo præstitèrunt, si tamè nihil profecerint, fidem suam hæc in parte liberarūt: nec quaeritur de manibus illorum languis effusus, cuius antistites Principi pastorum, cum apparuerit, rationem reddent. Quorè verò sacerdotes in Indorum oppidis habere oporteat, breuiter quidem dici potest, quorè erunt necessarij fidei institutioni, Sacramentorum administrationi, cæterorūque Ecclesiasticorum functioni. Prouincialium vero synodorum, vbi de paræcijs agitur, canonibus definitum est, quoto numero Indorum vnus sacerdos sufficere exultimandus sit. Sequatur patronus Episcopi sui iudiciū, si synodi decreta seruari vsquequaque non possunt. Quicquid verò parochò tribuendum erat, si abesse contingat, siue negligentia patroni id fiat, siue penuria ministrorum, siue Episcopi desidia, nihil interest: proflus tantundem debet Indis restituere ad minimum vsque obolum. Neque potest illa summa cuiusvis

*C. eum ex
inuentis,
de Heret.
doct. id
Innocenti
3.
Ezech. 3.
1. Pet. 3.*

*In Cone.
Limensi
Caus. 77.*

iudicio in alios vsus conuerti, aut quouis prætextu alio deflecti. Quæ de re frustra sanè nonnulli dubitarunt. Nam præter edicta regia id discretè cauentia, ratio est aperta, quod pecunia illa ab Indis tanquam ex conditione persoluitur ad ministros Ecclesiasticos sibi necessarios sustentandos: hi cum defuerint, quacunque ex causa defuerint, debet profectò horum stipendium ad largiiores redire ex integro. Quemadmodum cum pro negotio tuo curando homini pecuniam offers, si nihil ille curauerit, siue culpate id, siue inculpate, certe pecuniam tuam iure repetes, neque te inuito ea pecunia auerti in alias causas potest. Igitur hæc certa, & sunt, & habentur. Illud non item, utrum qui negligentia sua, crassaque culpa Indos sibi commillos, sine sacerdote, sine legitima doctrina tenuit, teneatur restituere tributa omnia per id temporis percepta, an vero satis sit, tantum reddere, quantum parochio dandum erat. Quæ de re alios audire malle, quam ipse dicere. Verùm non teneri omnia tributa restituere, magis mihi persuadeo, propterea quod tameritò doctrina Indorum, prouentuum annuorum colligendorum præcipua causa sit, non tamen sola, vt supra explicatum est. Sed sunt alia quoque patronorum onera Reipub. vtilia, quibus cum defuerint, non iniuste tributis aliqua ex parte fruuntur. Nam si quis urgeat, quantum ergo, & quouisque restituendum est? Nihil equidem certius asserere possum, quam vt visitatorum, ac iudicum regionum sententiis acquiescat, qui cum non soleant præter doctrinæ defectus, & damna alioqui Indis data, aliud præterea iubere restituui, idque mos habeat doctorum

Cap. II.

ctorum ac proborum hominum, aliquid insuper imperare, quandiu res amplius explorata non est, minimè oportet. Quod si Indorum tam populosa ac frequens turba sit, vt sunt pleræque in prouincijs superioribus, manifestum vt sit vnum sacerdotem tot hominum curæ & doctrinæ nullo modo esse satis: neque tamen antistes admonitus plures mittat, vel quia non habet in promptu, vel quia fortasse dissimulat, ita vt Patronus non sit in culpa, quaritur merito, an oporteat reddere Indis id, quod alteri sacerdoti, si adesset, erat attribuendum. Hic quoque varia res est. Sed cum iuxta retentum morem, vel iuxta synodale decretum obseruatum, plures essent sacerdotes adhibendi, non dubito, quin redditurus sit Indis Patronus, quicquid de duorum stipendio, vel plurium subtractum sit, siue vitio id suo acciderit, siue secus. Nam vt dixi, pactiois ea lex est. Vbi verò neque consuetudo, neque synodi decretum, neque præsulis vrget præceptum, etiamsi plures ministros populi numerositas postulet, potest Episcopi sui iudicium sequi, si vnum satis esse ille responderit. Denique vsque dum ille statuat pluribus esse opus, potest dato sibi ministro esse contentus. Namque vt prius admonui hac parte sollicitudo præcipua ad Episcopos recidit, qui de Indorum rebus edocti Patronos molestia antiqua idoneos ministros quaritandi liberant. Hæc de præcipua cura Patronorum hoc est de spiritali ministerio erga iam Christianos Indos, attigisse sit satis.